

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ๔-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผศ. ดร.ณัฐริตา ภูจีบ
นางสาวณัฏฐา สุวรรณมัย

ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (บริหารการศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา)

ผู้ตรวจ

ผศ. ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
ดร.ประติมา รัตนบุรณิตระกูล
ดร.ณชนก หล่อสมบุรณ์

ศษ.บ. (จิตรกรรมสากล), กศ.ม. (ศิลปศึกษา),
ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย)
ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
กศ.บ. (ทัศนศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)

บรรณาธิการ

นางสาวสุรวิรัตน์ รัตนพงศ์ระ
นางสาวฐิตาพร ทัด

กศ.บ. (ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา : ทัศนศิลป์), กศ.ม. (ศิลปศึกษา)
ค.บ. (ศิลปศึกษา)

จัดทำโดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระแม่กวนอิม ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๔๔ ๕๘๘๙, ๐ ๒๕๔๔ ๕๙๙๓, ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๕๐-๒ โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๙๓, ๐ ๒๕๖๒ ๒๓๑๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๘/๑๒๒ ถนนเทศบาลนคราห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๕ ๔๘๑๔-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๑๖๔-๙ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๕๒๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2656-1

ราคา ๑๖๙ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือลงมือทำ (Active Learning) มีการสร้างเสริมสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้า สำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีจริยธรรม และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๘ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ๑ ความเข้าใจในศิลปะ
- ๒ หลักการทัศนศิลป์
- ๓ ตามรอยศิลปิน
- ๔ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์
- ๕ การออกแบบ
- ๖ รับรู้คุณค่างานศิลปะ
- ๗ รูปแบบงานทัศนศิลป์ตะวันตกและตะวันออก
- ๘ อิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

มีทักษะความสามารถในการวาดภาพการ์ตูน, ภาพล้อเลียน, การสร้างสรรค์รูปปั้นจากจินตนาการ, ศิลปะภาพพิมพ์แกะไม้, การออกแบบลวดลายตัวอักษร, ศิลปะการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นต้นช่วย และประยุกต์ใช้เทคนิค, วิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ของศิลปินมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง

เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่ชื่นชมในคุณค่าของความงาม และเห็นคุณค่าผลงานศิลปะของตนเอง และผู้อื่น ขึ้นขอบการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์หลากหลายรูปแบบ และนำความรู้และความสามารถที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดการอนุรักษ์สืบต่อวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของงานศิลปะ

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

[illegible]

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทศศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะอย่างเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

● มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง

เป็นสิ่งที่กำหนดให้นักเรียนและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

● สาระการเรียนรู้

เป็นขอบข่ายเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียนในหน่วยการเรียนรู้

● แนวคิด

เป็นความคิดสำคัญเป็นแนวในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

● คำถามกระตุ้นความคิด

เป็นการนำเสนอคำถามกระตุ้นความคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ระดมสมองในการหาคำตอบหรือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

● สรุปสาระสำคัญ

เป็นการสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Infographic เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจได้ง่าย

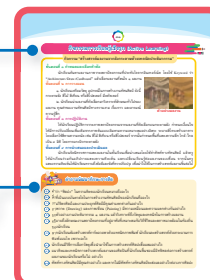

● กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

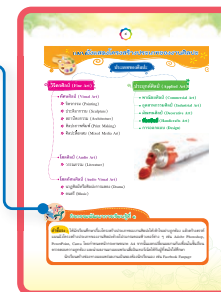
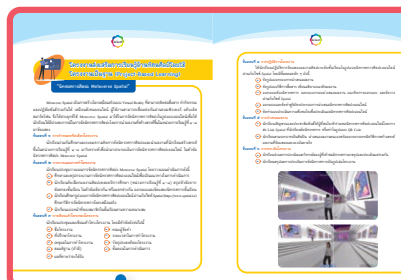
● คำถามพัฒนาทักษะการคิด

เป็นคำถามเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนหลังจากเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว

● กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมีกระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างครบถ้วน

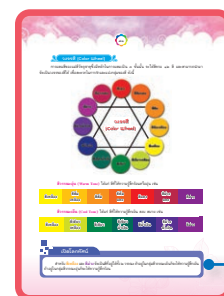

● โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ ค้นคว้า สืบหา และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

● มุมความรู้เพิ่มเติม

เป็นการสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิด ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เช่น มุมเปิดโลกทัศน์ มุมน่ารู้...สู่อาชีพ มุมรักษาสืบสาน มุมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม มุมคำศัพท์เฉพาะ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ความเข้าใจในศิลปะ

๑

๑. ศิลปะ ๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๙
๒. ทักษะศิลป์ ๑๐
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๒๒
๓. คุณค่าทางทัศนศิลป์ ๒๓
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๒๔
๔. คำศัพท์ทางทัศนศิลป์ ๒๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๒๙
สรุปสาระสำคัญ ๓๐
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๓๑
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๓๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

หลักการทัศนศิลป์

๓๒

๑. ทัศนธาตุ ๓๓
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๕๓
๒. การจัดองค์ประกอบศิลป์ ๕๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๖๔
๓. การสื่อความหมายด้วยงานทัศนศิลป์ ๖๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๖๙
สรุปสาระสำคัญ ๖๔
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๖๙
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๖๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

ตามรอยศิลปิน

๓๐

๑. ศิลปินคือใคร ๓๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๓๓
๒. ศิลปินที่รู้จัก ๓๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๔๙
๓. สร้างงานตามรอยศิลปิน ๔๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๔๑
สรุปสาระสำคัญ ๔๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๔๓
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๔๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์

๕๕

๑. วัสดุ อุปกรณ์ในการสร้างงานทัศนศิลป์ ๕๖
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๑๑
๒. การวาดภาพล้อเลียน ภาพการ์ตูน ๑๑๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๑๕
สรุปสาระสำคัญ ๑๑๖
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๑๗
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๑๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

การออกแบบ

๑๑๘

๑. ความรู้พื้นฐานงานออกแบบ ๑๑๙
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๒๔
๒. ปัจจัยในการออกแบบ ๑๒๙
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๓๐
๓. หลักการออกแบบ ๑๓๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๓๒
๔. การใช้เทคโนโลยีในการออกแบบ ๑๓๓
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๔๐
สรุปสาระสำคัญ ๑๔๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๔๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๔๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

รับรู้คุณค่างานศิลปะ ๑๔๓

๑. การรับรู้คุณค่าความงามทางศิลปะ ๑๔๔
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๔๔
๒. แนวทางการวิเคราะห์และประเมินคุณค่างานศิลปะ ๑๔๔
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๔๒
๓. การวิจารณ์งานศิลปะ ๑๔๒
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๔๖
 - สรุปสาระสำคัญ ๑๔๗
 - กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๔๘
 - คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๔๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

รูปแบบงานทัศนศิลป์ตะวันตกและตะวันออก ๑๖๐

๑. ทัศนศิลป์ตะวันตก ๑๖๑
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๖๑
๒. ทัศนศิลป์ตะวันออก ๑๖๑
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๑๖๒
 - สรุปสาระสำคัญ ๑๖๓
 - กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๑๖๔
 - คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๑๖๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

อิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ๒๐๖

๑. วัฒนธรรม ๒๐๗
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๒๐๗
๒. อิทธิพลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่มีต่องานทัศนศิลป์ไทย ๒๐๖
 - กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ๒๐๓
 - สรุปสาระสำคัญ ๒๐๔
 - กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ๒๐๕
 - คำถามพัฒนาทักษะการคิด ๒๐๖

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) ๒๐๗
 บรรณานุกรม ๒๐๙

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๑.๑ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิจารณ์งานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ ๑.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

๑. บรรยายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ โดยใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ (ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๒)
๒. วิเคราะห์การเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิคของศิลปินในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ (ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๓)
๓. มีทักษะและเทคนิคในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการที่สูงขึ้นในการสร้างงานทัศนศิลป์ (ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๔)
๔. วิเคราะห์และอธิบายจุดมุ่งหมายของศิลปินในการเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค และเนื้อหา เพื่อสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ (ศ ๑.๑ ม.๔-๖/๗)
๕. ระบุงานทัศนศิลป์ของศิลปินที่มีชื่อเสียง และบรรยายผลตอบรับของสังคม (ศ ๑.๒ ม.๔-๖/๒)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

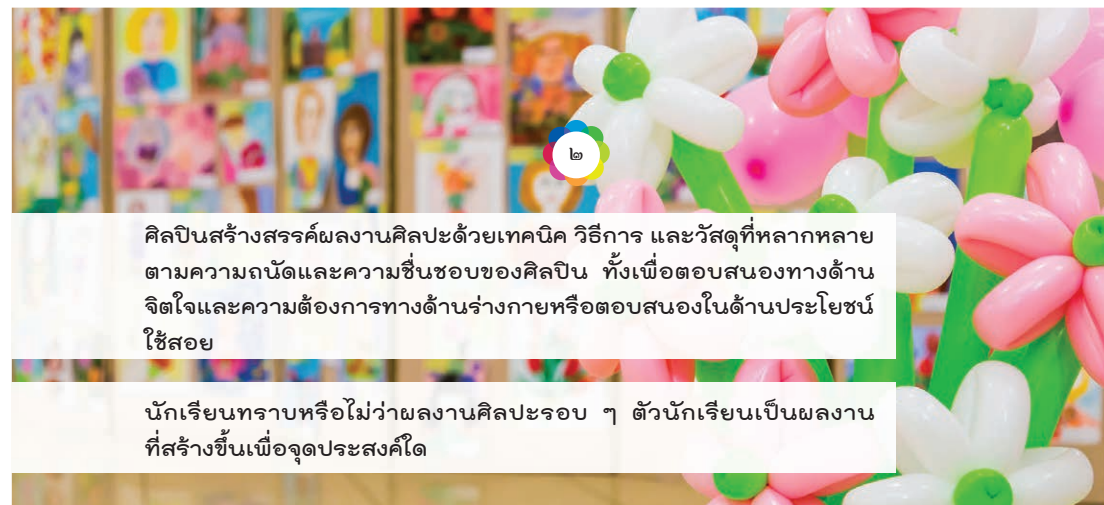
๑. ศัพท์ทางทัศนศิลป์
๒. วัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิคของศิลปินในการแสดงออกทางทัศนศิลป์
๓. เทคนิค วัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการในการสร้างงานทัศนศิลป์
๔. จุดมุ่งหมายของศิลปินในการเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค และเนื้อหาในการสร้างงานทัศนศิลป์
๕. งานทัศนศิลป์ของศิลปินที่มีชื่อเสียง

แนวคิด

ทัศนศิลป์ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากการรับรู้ความงามของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือเติมแต่งเพิ่มเติมจากความเป็นจริงตามจินตนาการของผู้สร้าง ชื่นชมความงามได้ทางสายตาหรือการมองเห็น ผลงานทัศนศิลป์เกิดจากการนำส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า ทัศนธาตุ อันได้แก่ จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ค่าน้ำหนัก อ่อน-แก่ พื้นผิว และบริเวณว่าง มาจัดองค์ประกอบให้มีความสวยงาม งานทัศนศิลป์มีหลายประเภท และมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปตามวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสร้างงาน

สาระการเรียนรู้

๑. ศิลปะ
๒. ทัศนศิลป์
๓. คุณค่าทางทัศนศิลป์
๔. คำศัพท์ทางทัศนศิลป์

๒

ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยเทคนิค วิธีการ และวัสดุที่หลากหลายตามความถนัดและความชื่นชอบของศิลปิน ทั้งเพื่อตอบสนองทางด้านจิตใจและความต้องการทางด้านร่างกายหรือตอบสนองในด้านประโยชน์ใช้สอย

นักเรียนทราบหรือไม่ว่าผลงานศิลปะรอบ ๆ ตัวนักเรียนเป็นผลงานที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด

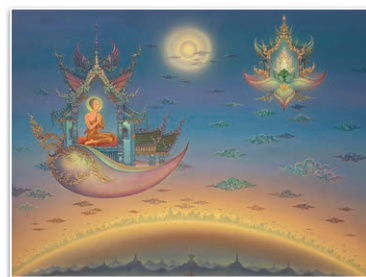
๑. ศิลปะ

ศิลปะ เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้สติปัญญาสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยความประณีต วิจิตรบรรจง ดังนั้นงานศิลปะจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นผลงานที่มนุษย์ใช้ปัญญา ความศรัทธา และความพากเพียรสร้างขึ้นมา มีนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้พยายามให้คำนิยาม “ศิลปะ” ไว้ต่าง ๆ กัน ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

คลองอัมพวา เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของธงชัย รักปทุม
ที่มาภาพ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๔).

◀ **ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ** (Art is an imitation of nature) ศิลปินมีหน้าที่สำคัญที่ต้องเข้าใจธรรมชาติ รู้จักถ่ายทอดแรงบันดาลใจที่เกิดจากธรรมชาติให้เห็นเป็นรูปทรง และมีเรื่องราวถูกต้องตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ

ทิวยานสู่พุทธภูมิ เทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ
ผลงานของเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์
ที่มาภาพ : พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย. (๒๕๖๒).

▶ **ศิลปะ คือ การแสดงออกเกี่ยวกับความศรัทธา ความเชื่อ** (Art is an expression of the spirit) ความศรัทธาเป็นความพอใจของมนุษย์ตามความเชื่อที่สังคมยอมรับ ซึ่งความเชื่อที่ยอมรับกันนี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคม มักเรียกกันว่า ศิลปะประจำชาติ (Traditional Art)

๓

ผู้หญิงส่องกระจก (Girl before a Mirror) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของปาโบล ปิกัสโซ (Pablo Picasso)
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (The Museum of Modern Art (MoMA)) สหรัฐอเมริกา
ที่มาภาพ : <https://www.moma.org/collection/works/78311>
(๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

ศิลปะการเขียนภาพ (The Art of Painting) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของโยฮันเนส เฟอร์เมร์ (Johannes Vermeer)
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ศิลปะ (Kunsthistorisches Museum) ประเทศออสเตรีย
ที่มาภาพ : <https://www.khm.at/en/object/2574/>
(๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

▶ **ศิลปะ คือ การสื่อสารระหว่างกัน** (Art is a communication) ศิลปินรวบรวมลักษณะพิเศษจากธรรมชาติประกอบเป็นรูปทรงใหม่ ทำให้คนในสังคมเดียวกันรับรู้และเข้าใจในรูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์นั้น

ราตรีประดับดาว (The Starry Night) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh)
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (The Museum of Modern Art (MoMA)) สหรัฐอเมริกา
ที่มาภาพ : <https://www.moma.org/collection/works/79802> (๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

มารผจญ เทคนิคสีน้ำมันและทองคำเปลวบนผ้าใบ ผลงานของถวัลย์ ดัชนี
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA Museum of Contemporary Art)
ที่มาภาพ : <https://www.pinterest.com/pin/68257750578132392/>
(๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

▶ **ศิลปะ คือ การแสดงออกทางบุคลิกภาพเด่น ๆ ของศิลปิน** (Art is the expression of a great personality) ทุกคนมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว ความคิดเห็น และสติปัญญาแตกต่างกัน ทำให้การรับรู้และการถ่ายทอดตามจินตนาการของศิลปินมีความแตกต่างกัน

สรรเสริญพระพุทธเจ้า เทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ
ผลงานของเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์
ที่มาภาพ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๕).

▲ ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึกหรือแสดงความรู้สึกเป็นรูปทรง (Art is a transformation of the feeling into form) อารมณ์และความรู้สึกในการแสดงออกจะถูกควบคุมด้วยสติของศิลปิน อารมณ์ของศิลปินนั้นเปรียบเสมือนเมล็ดพืช ส่วนศิลปะเป็นดอกไม้บาน

ไอริส (Irises) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ผลงานของฟินเซนต์ ฟัน โคก (Vincent van Gogh)
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมโทรโพลิทัน (The Metropolitan Museum of Art) สหรัฐอเมริกา
ที่มาภาพ : <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436528> (๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

▲ ศิลปะ คือ การแสดงออกทางความงาม (Art is an expression of beauty) ศิลปินรับรู้ความงามและสร้างผลงานศิลปะเพื่อให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ความงาม มีสุนทรียภาพ

พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร
เทคนิคประติมากรรม จังหวัดพิษณุโลก

▲ ศิลปะ คือ การแสดงออกของความเชื่อ (Art is an expression of belief) การที่มนุษย์สร้างสรรค์ผลงานใด ๆ มักจะมีลักษณะของวัสดุที่เหมาะสมและความเชื่อเกี่ยวกับรูปทรงแฝงอยู่ไม่มากนักน้อย

รับแสงยามเช้า เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ผลงานของศาสตราจารย์กิตติคุณ ก้าวร สุนพงษ์ศรี
ที่มาภาพ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๖๔).

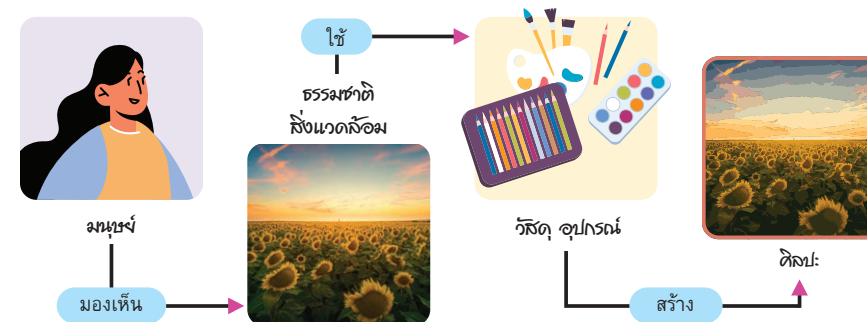
▲ ศิลปะ คือ การรับรู้ทางการเห็น (Art is visual perception) ผลงานศิลปะต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมานั้น เพื่อตอบสนองความรู้สึกจากการสัมผัสด้วยตาเท่านั้น

ดินแดนหิมพานต์ เทคนิคจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ
ผลงานของช่วง มูลพินิจ
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร่วมสมัย (MOCA Museum of Contemporary Art)
ที่มาภาพ : <http://www.dhammadjak.net/gallery/displayimage.php?album=7&pos=28> (๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

◀ ศิลปะ คือ ความชำนาญในการลำดับประสบการณ์และถ่ายทอดตามจินตนาการให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรียภาพ (Art is the skillful imaginative interpretation and ordering of experience in an esthetic object) ศิลปินแต่ละคนย่อมมีวิธีการทำงานตามลำดับขั้นเฉพาะตัวตามประสบการณ์ที่ตนเคยได้รับการฝึกฝนมา ศิลปินอาจสร้างจินตนาการของโลกใหม่ สังคมใหม่หรืออาจสร้างจินตนาการจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว เช่น จินตนาการของสัตว์ป่าหิมพานต์ จินตนาการของโลกอภิปิศาจต่าง ๆ หรือมนุษย์ที่มาจากโลกอื่น ส่วนใหญ่แรงบันดาลใจในการสร้างจินตนาการต่าง ๆ นั้นมาจากการประสบการณ์ตามธรรมชาติที่เห็นรอบตัว

จากความหมายของศิลปะในลักษณะที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากการรับรู้ความงามของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือเติมแต่งเพิ่มเติมจากความเป็นจริง ตามจินตนาการของผู้สร้างด้วยความพากเพียร โดยอาศัยวัสดุต่าง ๆ เป็นสื่อในการแสดงออกเพื่อสนองความต้องการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งอาจเขียนเป็นโครงสร้างได้ดังนี้

ลักษณะของงานศิลปะจะเกิดขึ้นจากมนุษย์เท่านั้น ซึ่งสามารถสร้างผลงานศิลปะขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์สัตว์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์จะไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะขึ้นมาได้ เพราะธรรมชาติสร้างสรรค์ให้มนุษย์มีสมองคิดเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเลิศ และมีประสิทธิภาพมากกว่าสัตว์ แม้บางครั้งเราจะเห็นว่ามีการให้ช้างวาดภาพโชว์ แต่การวาดภาพเช่นนั้นเราไม่จัดว่าเป็นงานศิลปะ เพราะช้างไม่สามารถคิดสร้างสรรค์และวาดภาพได้เองจะต้องมีมนุษย์ฝึกฝน วางแผน และกำกับการทำงานให้

ประเภทของศิลปะ

ศิลปะแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ วิจิตรศิลป์ (Fine Art) และประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

วิจิตรศิลป์ (Fine Art)

วิจิตรศิลป์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประณีตศิลป์ (Minor Art) หมายถึง ศิลปะที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและอารมณ์ แบ่งออกเป็น ๗ แขนงหลัก ๆ คือ

ทัศนศิลป์

๑. จิตรกรรม (Painting) หมายถึง การวาดภาพเขียนภาพโดยใช้วัสดุการเขียนลงบนพื้นระนาบให้เป็นไปตามความคิดสร้างสรรค์

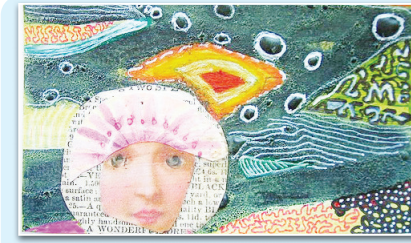
๒. ประติมากรรม (Sculpture) หมายถึง การแสดงออกต่อวัสดุที่แปรรูปได้ โดยการปั้น แกะสลัก และการหล่อ ให้เป็นลักษณะ ๓ มิติ

๓. สถาปัตยกรรม (Architecture) หมายถึง การออกแบบสิ่งก่อสร้างและการสร้างที่อยู่อาศัย สาธารณสถาน หรือศาสนสถาน

๔. ศิลปะภาพพิมพ์ หรือเลขนศิลป์ (Print Making) หมายถึง การสร้างงานศิลปะโดยใช้แม่พิมพ์เป็นสื่อสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดรูปแบบเดิมซ้ำ ๆ
ที่มาภาพ : เตือนตา พรหมตาวรงค์. (๒๕๖๔).

๕. ศิลปะสื่อผสม (Mixed Media Art) หมายถึง งานศิลปะที่ผสมผสานสื่อวัสดุหลาย ๆ ชนิดเข้าด้วยกัน
ที่มาภาพ : บันทึกภาพโดย ณัฏฐ สุวรรณมัย

โสตศิลป์

๖. วรรณกรรม (Literature) หมายถึง งานการประพันธ์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความสุขทางใจ และเป็นคติธรรม

โสตทัศนศิลป์

๗. นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ (Drama and Music) หมายถึง ศิลปะที่แสดงออกทางท่าทางและการแสดงออกทางเสียงที่มีจังหวะสูง ต่ำ เพื่อตอบสนองทางอารมณ์และจิตใจ

ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

ประยุกต์ศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่ตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ โดยวัดคุณค่าจากประโยชน์ใช้สอยและความงาม แบ่งออกเป็น ๕ แขนง เช่น

๑. พาณิชยศิลป์ (Commercial Art) หมายถึง ศิลปะเกี่ยวกับการออกแบบโฆษณา มุ่งเน้นประโยชน์ทางการค้าธุรกิจ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจทางจิตใจมานิยมชมชอบ

๒. อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art) หมายถึง ศิลปะที่เป็นผลผลิตด้านอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม มีทั้งคุณค่า ประโยชน์ใช้สอย และความงามควบคู่กันไป

ที่มาภาพ : <https://ifurniture.expertexpro.com/wp-content/uploads/2018/01/Igrovoy-kompyuter.jpg> (๑๒ เมษายน ๒๕๖๗)

๓. มัณฑนศิลป์ (Decorative Art) หมายถึง ศิลปะการออกแบบตกแต่งภายในและภายนอกอาคารให้มีความสวยงามเหมาะสมควบคู่ไปกับประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

๔. หัตถศิลป์ (Handicrafts Art) หมายถึง ศิลปะทางการช่างที่ทำด้วยมือเป็นส่วนใหญ่ มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอย ความงาม และความประณีต ซึ่งมีทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม และงานอื่นประกอบอยู่ด้วย

๕. การออกแบบ (Design) หมายถึง การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงาน ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ เพื่อให้มีความเข้าใจในผลงานร่วมกัน

แผนผังแสดงโครงสร้างประเภทของงานศิลปะ

ประเภทของศิลปะ

วิจิตรศิลป์ (Fine Art)

- ทัศนศิลป์ (Visual Art)
 - * จิตรกรรม (Painting)
 - * ประติมากรรม (Sculpture)
 - * สถาปัตยกรรม (Architecture)
 - * ศิลปะภาพพิมพ์ (Print Making)
 - * ศิลปะสื่อผสม (Mixed Media Art)

โสตศิลป์ (Audio Art)

- * วรรณกรรม (Literature)

โสตทัศนศิลป์ (Audio Visual Art)

- * นาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดง (Drama)
- * ดนตรี (Music)

ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

- พาณิชยศิลป์ (Commercial Art)
- อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art)
- มัณฑนศิลป์ (Decorative Art)
- หัตถศิลป์ (Handicrafts Art)
- การออกแบบ (Design)

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

คำชี้แจง : ให้นักเรียนศึกษาเรื่องโครงสร้างประเภทของงานศิลปะให้เข้าใจอย่างถูกต้อง แล้วสร้างสรรค์แผนผังโครงสร้างประเภทของงานศิลปะด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เช่น Adobe Photoshop, PowerPoint, Canva โดยกำหนดหน้ากระดาษขนาด A4 จากนั้นแลกเปลี่ยนผลงานกับเพื่อนในชั้นเรียนตรวจสอบความถูกต้อง และนำผลงานมาเผยแพร่บนสื่ออินเทอร์เน็ตให้กับผู้ที่สนใจได้ศึกษา

นักเรียนสร้างช่องทางเผยแพร่ผลงานเป็นของตัวเองหรือนักเรียนเอง เช่น Facebook Fanpage

๒. ทักษะศิลป์

ทัศนศิลป์เป็นผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ก็นั่นที่ในอากาศ สามารถสัมผัส จับต้อง รับรู้ และชื่นชมความงามได้ทางสายตาหรือการมองเห็น ดังนั้น ผู้ที่จะสัมผัสและชื่นชมศิลปะสาขานี้ได้จะต้องมีประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นเป็นปกติ จึงเรียกศิลปกรรมสาขานี้ว่า “**ทัศนศิลป์**” ซึ่งแปลว่า “**ศิลปะที่มองเห็น**” และผลงานทัศนศิลป์ไม่ว่าจะเป็นผลงานชนิดใด รูปแบบใด กลุ่มใดนั้นจะเกิดขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมีส่วนประกอบที่ทำให้สามารถมองเห็นได้ ซึ่งส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้นเรียกว่า “**ทัศนธาตุ**” (Visual Elements) หมายถึง ธาตุที่ทำให้เกิดการมองเห็น ได้แก่ จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ค่าน้ำหนักอ่อน-แก่ พื้นผิว และบริเวณว่าง งานทัศนศิลป์มีหลายประเภทและมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปตามวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสร้างงาน ดังนั้นในการศึกษาทัศนศิลป์จึงควรทำความเข้าใจและจำแนกแขนงงานทัศนศิลป์ตามหลักการ คือ

๑. **วัสดุ** หมายถึง สื่อที่ใช้สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองเมื่อใช้แล้วจะหมดไป เช่น กระดาษ ผ้าใบ สีชนิดต่าง ๆ หมึกพิมพ์ กาวลาเท็กซ์

๒. **อุปกรณ์** หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการวัสดุให้เป็นไปตามความต้องการของผู้สร้างงาน อุปกรณ์ในการสร้างงานทัศนศิลป์แต่ละแขนงจะแตกต่างกันไป เช่น อุปกรณ์ในการเขียนภาพ เช่น พู่กัน จานผสมสี อุปกรณ์ในการสร้างงานภาพพิมพ์ เช่น สีและแม่พิมพ์ แท่นพิมพ์ อุปกรณ์ในการแกะสลัก เช่น ค้อน สิ่ว มีดแกะสลัก และอุปกรณ์ในการปั้น ได้แก่ เครื่องมือปั้นชนิดต่าง ๆ

๓. **วิธีการสร้างงาน** หมายถึง กระบวนการจัดการระหว่างวัสดุกับอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลงานตามต้องการ ซึ่งในการสร้างงานทัศนศิลป์แต่ละแขนงนั้นจะมีวิธีการสร้างที่แตกต่างกันไป อีกทั้งขึ้นอยู่กับยุคสมัยและสภาพแวดล้อมประกอบด้วย

รักษ์สิ่งแวดล้อม

กระดาษ คือ วัสดุแผ่นบาง ๆ ที่เกิดจากการนำเยื่อกระดาษที่ได้จากเส้นใยของพืช โดยอาจจะใช้เพียงเส้นใยของพืชเพียงอย่างเดียวในการผลิตกระดาษหรือเติมสารอื่น ๆ ลงไปผสมด้วย ปัจจุบันมี “กระดาษรักษ์โลก” ที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากรในการผลิต นักเรียนในฐานะพลเมืองที่ดีจึงควรร่วมกันใช้กระดาษอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์มากที่สุด

ประเภทของงานทัศนศิลป์

การสร้างงานทัศนศิลป์ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลา และในส่วนของสร้างสรรค์ในแต่ละแขนงก็มีการพัฒนารูปแบบใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาที่จะทำความเข้าใจโดยการวิเคราะห์ พิจารณาจากผลงานของศิลปิน และเมื่อพิจารณารูปแบบงานทัศนศิลป์ตามลักษณะการสร้างสรรค์ผลงานสามารถจำแนกเป็นแขนงต่าง ๆ ได้ดังนี้ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปะภาพยนตร์ ศิลปะสื่อผสม

จิตรกรรม (Painting)

เป็นผลงานทัศนศิลป์ที่แสดงออกทางความงามให้ปรากฏบนพื้นระนาบ ทั้งที่ราบเรียบ ขรุขระ ในลักษณะของการใช้เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และเทคนิคการสร้างสรรค์ใดก็ตามให้ปรากฏอยู่บนพื้นระนาบ สร้างมิติบนพื้นรองรับเป็น ๒ มิติ ส่วนมิติที่ ๓ คือ ด้านลึกหรือความหนา เป็นมิติลวงเกิดขึ้นโดยความรู้สึกของผู้ดูเอง ซึ่งในการสร้างผลงานนั้น ผู้สร้างงานส่วนมากจะใช้พู่กันหรือดินสอถ่ายทอดสิ่งที่เห็นจากธรรมชาติหรือจากสิ่งแวดล้อม สื่อออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ตามแนวทางการสร้างสรรค์ของตนเอง ผู้สร้างงานจิตรกรรมเรียกว่า **จิตรกร (Artist)**

ผลงานจิตรกรรมสามารถจำแนกได้ตามลักษณะอุปกรณ์การสร้างงานแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ **ภาพวาดกับภาพเขียน**

จิตรกร

ภาพวาด (Drawing) หรือภาพลายเส้น หรืองานดรอว์อิง เป็นงานที่ใช้วัสดุ อุปกรณ์จำนวนน้อย และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยาก สามารถเขียนให้เสร็จได้อย่างรวดเร็ว งานวาดภาพจึงเป็นงานพื้นฐานสำหรับการทำงานทัศนศิลป์ทุกอย่างที่ต้องผ่านการร่างภาพ (Sketch) ก่อน

ภาพวาดสัตว์

ภาพวาดหุ่นนิ่ง